

II

स्वर वर्ण श्रेम

1. उक्तात्
2. अनुकृति
3. विरित
4. प्रचय

सिहिता & पद पाठ

उक्तात् is that swara which never undergoes change both in samhita

& पद पाठ

Empirical formula/Thumb rule → 95%.

उक्तात् is that swara which follows anudatta.

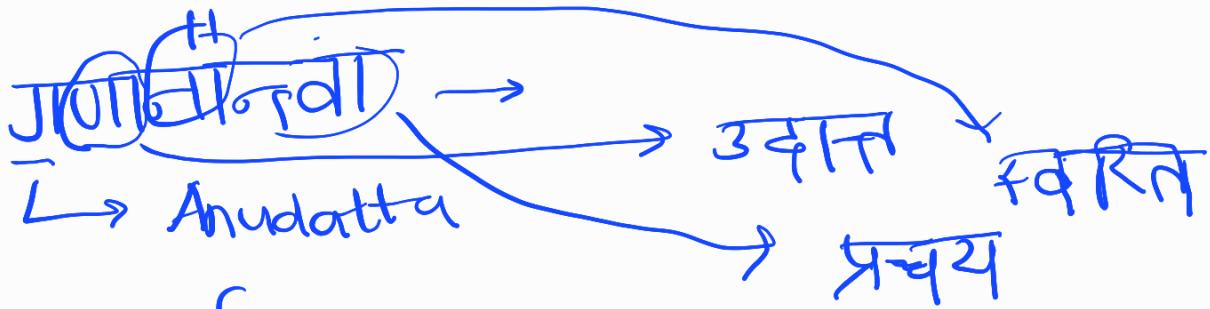
अनुकृति → “_” underscore

उक्तात् → No marking

विरित → “|” vertical line above that letter

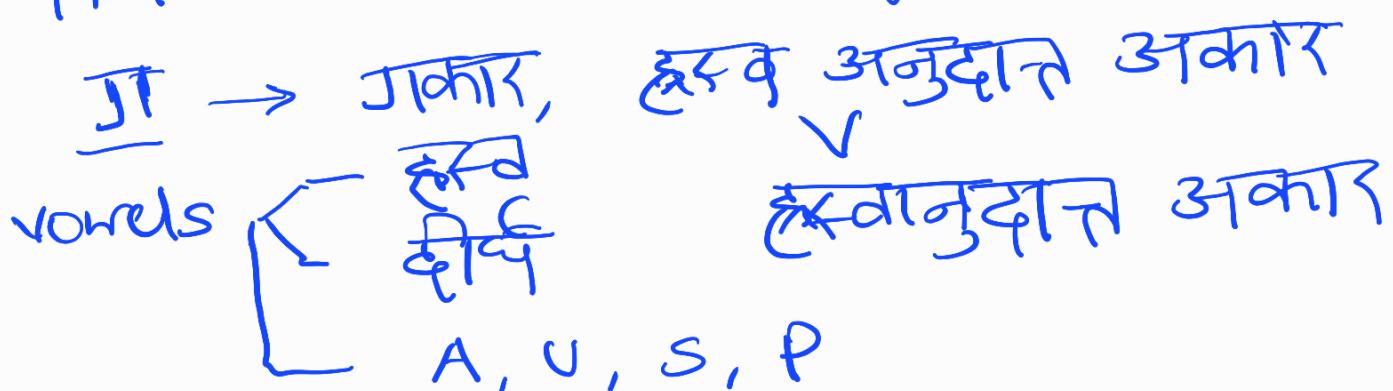
प्रचय → No marking but it should be after a svanta & will continue till it encounters any other swara or vakya padam ends.

It is also called एकांशुति: by Paanini & लृग्निः in नारकीय शिक्षा. We will say it as प्रचय only.

ज्योति → अनुदत्ता → उद्रात् → प्रभय
वर्वर्णी → फिर → is for vowels only.

विक्रम्य - विक्रोषणम् → adjective for a noun.

Anudattam

1. शुभ → Aadi/antam

2. कृष्ण

3. विक्रम संकाक → This happens

when an अनुदत्त happens to be in between or sandwiched.

3. a. UAU

b. SAS

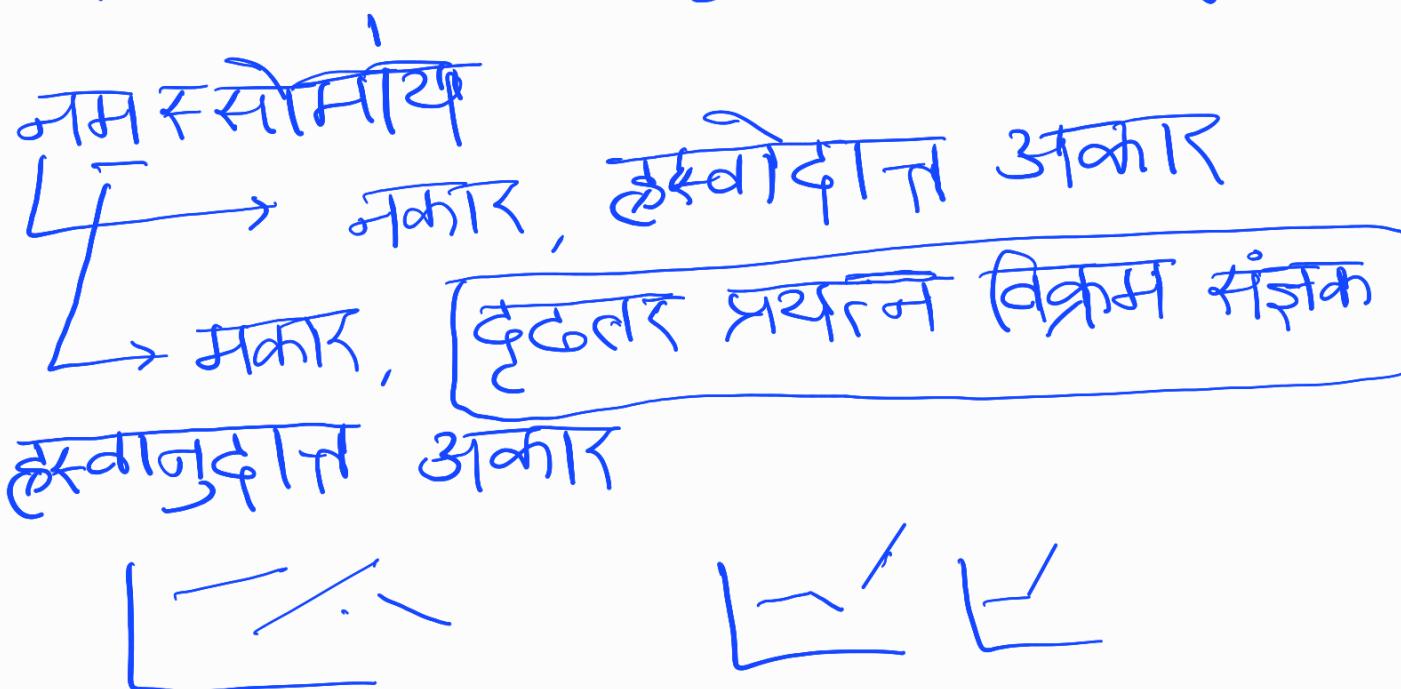
c. VAS

d. SAU

e. PAU f. PAS → कौमिहन्य maha nishi (e, f)

विक्रम संकाक अनुदत्तः

विक्रम → It requires an extra effort than a normal अनुकूल uttering.

विरितम् → AA → विरितं

कविकवीणाम्
कविम् । कवीणाम्

Always an उदान will be preceded by अनुकूल in between.

स्मृतेरपि मौवरुण्ये → स्मृतेरपि मौवरुण्ये ।

राम । अवेदन्ये ।

शाशनानुकूले अभी ।

प्रथय → prime

स्त्रोतर अनुकृति → of रा

— — — → In a train/series of anudattams, the one which precedes a उदात्त should be rendered in the lowest tone. That is termed as "स्त्रोतर अनुकृति"

स्वरितम्

1. नियमित्यज्ञान → उदात्त पूर्वक

अन्यपत्र प्रयत्न, अरघड पद्धत
अरघड → it is not divisible further

नमः ।

2. नियमि स्वरितम् - द्वितीय प्रयत्न,
अरघड पद्धत, अनुकृति पूर्वक/अपूर्वक

प्रायोग्य → {
अवाच्योग्य, वीयाम्} } Anudatta पूर्व

अप्रायोग्य → अपूर्वक

व्युपु + केराय → व्युपुकेराय

इड़-य पदम् → उच्चता केराय

व्युपुकेराय + इति + उच्चप - केराय

उच्चपकेराय॥ इति |
                                        |
                                        उच्चप - केराय

कीव्य एवरितम् →

1. A ^{dirgha} svanta followed by a

संख्युक्ताधूरम् —

(g) जीव॥ नौरवा

रुमोहर

2. अवरानम् → end → वाहा →

वाहा

3. रुपैप्र (म) धौप्र एवितम् —

उकात इ, ई, उ, ऊ + अनुकात

प्राणाधूर - थ व कार

महति + अणवि → महयणवि

प्राणाद्वार - vowel, उचितं नकुञ्जित्

दृढ़तर प्रयोग स्फैष्य विरित → adjective

इको यणाचि → इकः यण् अचिपे
ति → त् + इ + अ

त् + य् + अ

त्य

यण् → य्, व्, र्, ल् → Not फैष्य but

यण् - स्थितिः = फैष्य + र्, ल् यण्

4. अभिनिहत विरितम् → दृढ़तर प्रयोग

उक्त रा / ओ + अनुदान अकार

अकार लोपे → स्वरित शुकार / ओकार

ये + अन्तरिक्षी = यै[॥]न्तरिक्षी
यः + अपास् योपास्

5. प्रातिहत विरितम्

उदान + अनुकान = विरित

कविम् + कवीनाम् → कविकृवीनाम्

1. It should have 2 पदम्

2. 1st padam end is उदात्

2nd padam starting with 2 अनुदात् alphabets
मृक्तुर प्रयत्नं प्रातिहतं विरितं

6. पाद् वृत्तं विरितम्

उदात् + अनुदात् vowel

पद्योः विवृतिः → No sandhi between vowels.

सः + कृत्वा विरितम् → सं कृत्वा विरितम्

अविना वृभावदाताम् X

अविनौ + उभावदाताम् X

गोपा + अदृश्य विरितम्

सहनौ + अवत् → सहनौ ववत् → अन्यतर प्रयत्नं पाद्
वृत्तं विरितम्

7. प्रक्लीष्टं विरितम्

→ मृक्तुर प्रयत्नं प्रक्लीष्टं

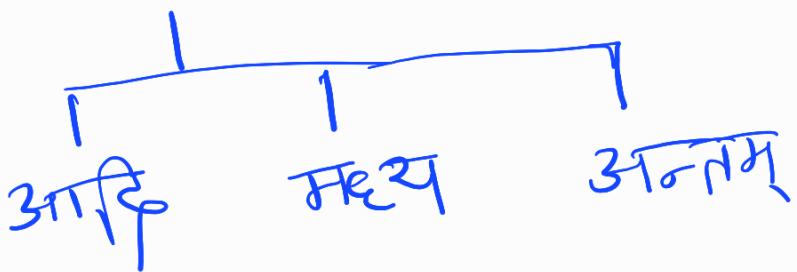
उदात् ^३ + अनुदात् ३ = विरितं उ

दिक्षु + उपददाति = दिक्षुपददाति

2. त्रिं should be there

अतः सर्वे विद्यः ($\overline{3} + \overline{3} = \overline{5}$)

संविधानम् → संविधानवर्तम्

प्राणापतिम् → $\frac{1}{2}$ → Identify the

alphabet before whether it is शुद्ध or द्विष्टः

1. If it is शुद्ध → आदि मध्य स्थिते स्वरितः

2. " " " द्विष्ट → मध्य

नीक्कारोत् → Middle portion to be chanted high.

3. शुद्ध संख्यक (or) अवस्थानम् (end)

then last portion to be chanted high

शुद्धानीनानवा → middle portion (2nd case)

इन्द्रिय → संहेत्राल्पाच → last

स्वाहा → First 2 portions to be

chanted as उदात्त & last portion is

संविधान

॥ रुद्रम् ॥